

Ministerie van Justitie en Veiligheid

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Directoraat-Generaal
Rechtspleging en
Rechtshandhaving**

Directie Juridische en
Operationele
Aangelegenheden

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Datum 6 juli 2021

Onderwerp Antwoorden Kamervragen over het artikel "Raadsdames' in actie: de
titel raadsheer is seksistisch'

Ons kenmerk
3375901

Uw kenmerk
2021Z10005

*Bij beantwoording de datum
en ons kenmerk vermelden.
Wilt u slechts één zaak in uw
brief behandelen.*

In antwoord op uw brief van 7 juni 2021 deel ik u mee, mede namens de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, dat de schriftelijke vragen van de leden Sneller, Van der Laan (beiden D66), De Hoop (PvdA) en Westerveld (GroenLinks) over het artikel "Raadsdames' in actie: de titel raadsheer is seksistisch' worden beantwoord zoals aangegeven in de bijlage bij deze brief.

De Minister voor Rechtsbescherming,

Sander Dekker

Antwoorden van de ministers voor Rechtsbescherming en van Onderwijs, Cultuur en wetenschap op de schriftelijke vragen van de leden Sneller, Van der Laan (beiden D66), De Hoop (PvdA) en Westerveld (GroenLinks) over van het artikel "Raadsdames' in actie: de titel raadsheer is seksistisch".
(ingezonden 7 juni 2021, 2021Z10005)

**Directoraat-Generaal
Rechtspleging en
Rechtshandhaving**
Directie Juridische en
Operationele
Aangelegenheden

Datum
6 juli 2021

Ons kenmerk
3375901

Vraag 1

Bent u bekend met het artikel "Raadsdames' in actie: de titel raadsheer is seksistisch"? 1)

Antwoord op vraag 1

Ja.

Vraag 2

In hoeverre bent u van mening dat de titel 'raadsheer' voor rechters bij de gerechtshoven, de Hoge Raad en de twee bijzondere colleges nog gepast en correct is, terwijl deze functie door alle geslachten kan worden uitgevoerd?

Antwoord op vraag 2

De functietitel raadsheer heeft een onmiskenbaar mannelijke connotatie, terwijl de betreffende functie door personen van alle seksen kan worden uitgevoerd. Overigens zijn er sinds 2019 ook meer vrouwelijke raadsheren dan mannelijke.¹ Ik kan mij voorstellen dat raadsheren van andere seksen dan de mannelijke het gebruik van deze functietitel als niet-passend en niet-correct kunnen ervaren. Dit blijkt ook uit het voornoemde artikel en de actie op sociale media waarnaar dit artikel verwijst. Daarnaast is voor burgers niet altijd duidelijk wat het begrip raadsheer inhoudt.

Vraag 3

Kunt u een parallel trekken met de termen raadsman en raadsvrouw, die in de rechtspraak al jaren voor advocaten worden gehanteerd?

Antwoord op vraag 3

De term raadsman komt veelvuldig voor in wet- en regelgeving. In de praktijk wordt voor vrouwelijke raadsliden de term raadsvrouw of raadsvrouw gebruikt. Een dergelijke algemeen geaccepteerde praktijk bestaat (nog) niet voor vrouwelijke raadsheren. De Raad voor de rechtspraak liet mij weten dat sommige raadsheren in de praktijk een term als 'rechter in hoger beroep' gebruiken.

Vraag 4

Deelt u de mening dat genderneutrale titels voor rechters beter aansluiten bij de maatschappelijke realiteit?

Antwoord op vraag 4

Ik deel de mening dat sekseneutrale titels voor rechters beter aansluiten bij de realiteit dat deze functie door personen van alle seksen wordt uitgeoefend.

¹ Jaarverslag De Rechtspraak 2020, p. 70 (te raadplegen via: jaarverslagrechtspraak.nl).

Vraag 5

Kunt u uiteenzetten in welke andere Europese landen men al wel of niet genderneutrale titels voor alle rechters gebruikt?

Antwoord op vraag 5

Uit een eerste inventarisatie – gebaseerd op reacties uit België, Engeland, Ierland, Frankrijk, Duitsland en Portugal – blijkt dat in andere Europese landen op verschillende manieren met functietitels voor rechters wordt omgegaan. Er blijkt soms ook verschil te bestaan tussen terminologie in de wetgeving en gebruik in de praktijk.

In België dragen de rechters in de hoven van beroep, de arbeidshoven en het Hof van Cassatie de titel raadsheer. Hiervoor blijkt in België geen sekseneutraal alternatief voorhanden.

In een aantal landen wordt gewerkt met mannelijke en vrouwelijke varianten van titels voor rechters. Zo dragen in Engeland en Wales rechters in het Hooggerechtshof (*Supreme Court*) de titel *Lord* [naam] of *Lady* [naam] en in gerechtshoven (*Court of Appeal*) *Lord Justice* [naam] of *Lady Justice* [naam]. In Ierland worden rechters in het Hooggerechtshof (*Supreme Court*) en in gerechtshoven (*Court of Appeal*) aangeduid als *the Honourable Mr./Mrs. Justice* [naam]. In Portugal worden rechters in het Hooggerechtshof aangeduid als *Conselheiro* of *Conselheira* en in gerechtshoven als *Desembargador* of *Desembargadora*.

In deels dezelfde landen bestaan ook sekseneutrale titels voor rechters. Zo worden *District Judges*, *Tribunal Judges* en *Employment judges* in Engeland en Wales aangeduid als *Judge*. In Ierland worden rechters in het *District Court* aangeduid als *Judge* [naam]. In België worden rechters in eerste aanleg aangeduid als rechter (familie- en jeugdrechter, beslagrechter, etc.).

In Duitsland worden rechters in de wet over het rechtersambt aangeduid met de mannelijke vorm *Richter*. In bezoldigingswetgeving is vastgelegd dat vrouwelijke rechters hun functietitel in de vrouwelijke vorm voeren. In de praktijk betekent dit dat rechters in Duitsland met *Richter* of *Richterin* worden aangeduid. In Frankrijk bestaat onder meer de titel *magistrat* voor rechters. In de praktijk kunnen vrouwelijke rechters ervoor kiezen de vrouwelijke variant *magistrate* te gebruiken.

Vraag 6

Kunt u aangeven welke stappen door u en de rechtspraak (al dan niet) zijn gezet, sinds de Hoge Raad zich begin 2019 positief toonde tegenover het initiatief van advocatenkantoor Jebbink Soeteman om voortaan vrouw-inclusieve taal te gebruiken?

Antwoord op vraag 6

Uw vragen zijn voor mij aanleiding geweest in overleg te treden met de Raad voor de rechtspraak over het gebruik van vrouw-inclusieve taal bij de rechtspraak. De Raad voor de rechtspraak heeft mij laten weten dat over het gebruik van vrouw-inclusieve taal binnen de rechtspraak in verschillende verbanden is gesproken.

De Hoge Raad besteedt in de eigen organisatie in het project 'Helder Recht' aandacht aan helder, toegankelijk en begrijpelijk taalgebruik in uitspraken.

**Directoraat-Generaal
Rechtspleging en
Rechtshandhaving**
Directie Juridische en
Operationele
Aangelegenheden

Datum
6 juli 2021

Ons kenmerk
3375901

Respectvol formuleren hoort daarbij, evenals omgaan met sekse in taal. Binnen de grenzen van het controleerbare in het dossier van de zaak, wordt bijvoorbeeld in uitspraken van de Hoge Raad bij het gebruik van verwijzwoorden bij natuurlijke personen zo goed mogelijk rekening gehouden met het geslacht van betrokkenen. Bij verwijzingen naar organisaties en ambten wordt in de regel gebruik gemaakt van het taalkundige verwijzwoord.

**Directoraat-Generaal
Rechtspleging en
Rechtshandhaving**
Directie Juridische en
Operationele
Aangelegenheden

Datum
6 juli 2021

Ons kenmerk
3375901

Vraag 7

Indien u voorstander bent van genderneutrale functietitels bij alle rechterlijke instanties, heeft u dan reeds een voorkeur voor een of meerdere titels, zoals rechter in hoger beroep, hofrechter of cassatierechter?

Vraag 8

Bent u bereid om de titel 'raadsheer' via een wetswijziging aan te passen naar een of meerdere genderneutrale functietitels? Zo ja, op welke termijn?

Antwoord op de vragen 7 en 8

Vanuit oogpunt van passend, inclusief en helder taalgebruik ligt het in de rede de wijziging van de titel raadsheer naar een of meerdere sekseneutrale titels na te streven. Dit wordt ondersteund door aanwijzing 3.8, eerste lid van de Aanwijzingen voor de regelgeving, die luidt: "Indien mogelijk worden persoonsaanduidingen gebruikt die sekseneutraal zijn." Ik laat het aan de rechtspraak of men wil verkennen of er in de praktijk algemeen aanvaardbare sekseneutrale aanduidingen voor het begrip raadsheer kunnen worden ontwikkeld.

De begrippen 'raadsheer' en 'raadsheren' komen in verschillende wetten voor, alsmede in de op die wetten gebaseerde lagere regelgeving. Dat geldt ook voor afgeleide begrippen als 'raadsheer-plaatsvervanger' en 'raadsheer-commissaris'. Wijziging van het begrip raadsheer behelst dan ook een uitgebreide wetgevingsoperatie, met potentieel grote gevolgen voor de rechtspraktijk. Het is daarom aan het nieuwe kabinet om een beslissing te nemen omtrent een wetswijziging naar een of meer sekseneutrale functietitels voor raadsheren.

Ter voorbereiding op deze keuze ben ik met het WODC in gesprek over de mogelijkheden een onderzoek te starten naar sekseneutrale functietitels in het rechtsbestel.

Vraag 9

Welke functietitels met een genderspecifieke benaming worden nog meer gebruikt bij overheidsinstanties?

Vraag 10

Zitten daar titels tussen waarbij een neutrale benaming in uw optiek ook beter zou aansluiten bij de maatschappelijke realiteit? Zo ja, wilt u voorstellen doen deze te wijzigen naar een genderneutrale functietitel?

Antwoord op de vragen 9 en 10

Niet-sekseneutrale functietitels worden op een aantal plekken gebezigd. Dit zijn bijvoorbeeld de termen ombudsman, geneesheer-directeur en dijkgraaf. Een volledig beeld van seksespecifieke functietitels bij overheidsinstanties is er nog niet. Daarnaast is nog niet duidelijk hoe de betreffende functiebeoefenaars en instanties tegen die functietitels aankijken en welke alternatieven zij zouden voorstellen. Ook zullen de gevolgen van eventuele wijziging voor wet- en regelgeving en mogelijke impact voor (de systemen van) de verschillende organisaties in kaart moeten worden gebracht. Tegelijkertijd blijkt uit onderzoek dat het effect heeft op de perceptie/stereotypen wanneer niet-sekseneutrale termen worden gebruikt. De keuze om een dergelijk traject te starten, wordt overgelaten aan een volgend kabinet.

1) Het Financieele Dagblad, 25 mei 2021, "Raadsvrouwen komen in actie: de titel raadsheer is seksistisch", <https://fd.nl/economie-politiek/1384521/raadsvrouwen-in-actie-de-titel-raadsheer-is-seksistisch>

**Directoraat-Generaal
Rechtspleging en
Rechtshandhaving**
Directie Juridische en
Operationele
Aangelegenheden

Datum
6 juli 2021

Ons kenmerk
3375901